

Christophorus Vladeracken en echtgenote

Twée portretten terug in de stad

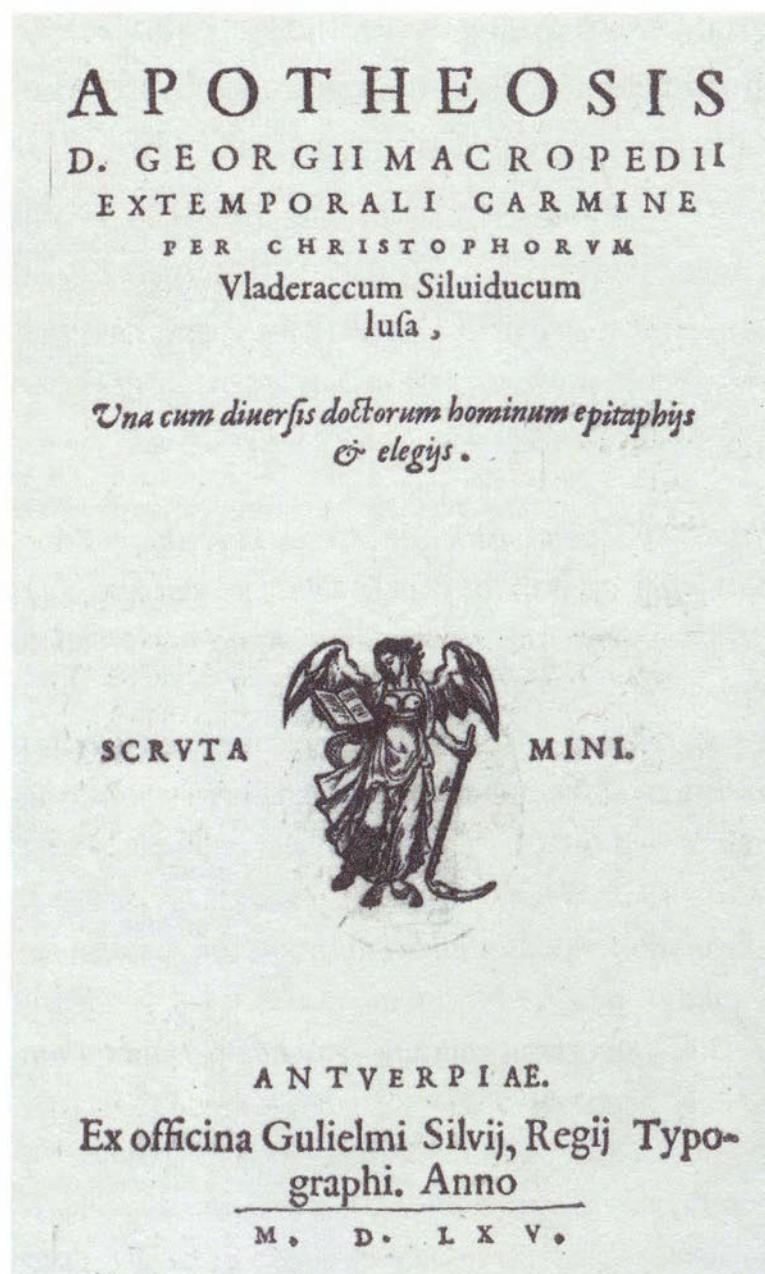
Paul Huys Janssen*

Het Noordbrabants Museum heeft uit particulier bezit de portretten gekocht van de Bossche humanist en rector van de Latijnse school Christophorus Vladeracken (1524-1601) en van zijn vrouw Christina Bellaerts (1522-1584).

Christophorus (van) Vladeracken (Vladeraccus) wordt gerekend tot de prominente Bosschenaren uit de zestiende eeuw. Hij was in 1524 in Geffen geboren als buitenechtelijke zoon van ridder Gerard Vladeracken, heer van Geffen (overleden in 1556).¹ Christophorus zat in 's-Hertogenbosch op school en studeerde vervolgens in Leuven waar hij in 1548 promoveerde in de klassieke letteren ('magister artium'). Hij koos daarna voor het onderwijs. Omstreeks 1551 werd hij conrector van de school in Amersfoort.

Vladeracken was een groot bewonderaar van de humanist Georgius Macropedius (1487 Gemert – 1558 's-Hertogenbosch). Macropedius was al bij leven een beroemd taalgeleerde en schrijver en hij speelde een centrale rol in de ontwikkeling van het humanisme, vooral via het onderwijs.² Zijn *Epistolica*, een leerboek voor het schrijven van brieven en het beoefenen van de redeneerkunst, werd vele malen herdrukt en ook vertaald in het Duits en Engels. Tot 1525 woonde hij in 's-Hertogenbosch en daarna in Luik en Utrecht.

De laatste jaren van zijn leven was hij rector van de Latijnse school in 's-Hertogenbosch. Een jaar na Macropedius' overlijden kwam Christophorus Vladeracken naar 's-Hertogenbosch om zich daar vervolgens meer dan veertig jaar verdienstelijk te maken in het onderwijs. Hij doceerde aan de Latijnse school Latijn, Grieks en Hebreeuws, alsmede de

Afb. 1. Titelblad van 'Apotheosis D. Georgii Macropedii extemporalis carmine' geschreven door Christophorus Vladeracken en in 1565 in Antwerpen uitgegeven. (Universiteitsbibliotheek Gent)

Afb. 2. Christophorus Vladeracken (1524-1601), olieverf op paneel.
Regionaal Archief Alkmaar, Familiearchief Vladeracken.
(Foto: idem)

Afb. 3. Christina Bellaerts (1522-1584), olieverf op paneel, 1579.
Regionaal Archief Alkmaar, Familiearchief Vladeracken.
(Foto: idem)

welsprekendheid. Ter nagedachtenis aan Macrope-
dius publiceerde Vladeracken een bundel gedichten
onder de titel *Apotheosis D. Georgii Macropedii
extemporali carmine*. Deze bundel verscheen in 1565
in Antwerpen (afb. 1).³

Vanaf 1591 was Vladeracken rector van de Latijnse
school en in die hoedanigheid schreef hij in 1593
een schoolreglement, het *Leges scholae Ducis-Sylviae*.
Van zijn hand zijn daarnaast verschillende school-
boeken verschenen, onder meer het *Enchiridion
selectarum precum* ('s-Hertogenbosch 1583), *Formulae
Ciceronianae* (Antwerpen 1586) en de *Polyonyma
Ciceroniana vario indice* (Antwerpen 1597).

Dankzij Macrope-
dius en Vladeracken, maar ook
dankzij veel andere bekwame docenten, maakte de
Latijnse school in 's-Hertogenbosch in de zestiende
eeuw een grote bloei door. De school genoot tot in
de verre omtrek een uitstekende faam en er waren
studiejaren met meer dan duizend leerlingen.⁴

Gezin

Christophorus Vladeracken trouwde, waarschijnlijk
omstreeks 1560, dus al snel na zijn komst naar
's-Hertogenbosch, met Christina Bellaerts. Zij was
een dochter van Aert Bellaerts, meester in de rechten.
Uit het huwelijk werden tenminste zeven kinderen
geboren. De oudste zoon was Jan (ca.1561-1616).
Hij was net als zijn vader zeer vaardig in de letteren
en publiceerde verschillende gedichtenbundels,
zowel onder zijn eigen naam (*Epigramma in Lau-
dem Civitatis Silvaeducensis*, 's-Hertogenbosch ca.
1585), als onder de bijnaam Florager of het pseudo-
niem Coppen Gielis van Utopia (*Eenen Poeetschen
Dialogus genaempt Calvinus, seer ghenoechelyck ende
profytylyck om lesen*, 's-Hertogenbosch 1580).
Daarnaast was hij een goed musicus. Een tweede
zoon was Arnout of Aert Vladeracken die het bracht
tot schout van het kwartier Maasland en van de stad
Oss.⁵

CHRISTOPHORUS VLADERACKEN
 of
 VAN VLADERACKEN.
Rector der Schijffsche Scholen te Amstelredam en s-Hertogenbosch
 1551 — 1601.

Afb. 4. Christophorus Vladeracken, litho, midden 19e eeuw. Iconografisch Bureau, Den Haag. (Foto: idem)

Het derde kind van Christophorus Vladeracken werd Gerard gedoopt. Van hem is niet meer bekend dan dat hij priester werd. Het vierde kind, genaamd Peter, is op jonge leeftijd gestorven. Daarna volgde een zusje met de naam Beliken. Het zesde kind was weer een jongen, voor wie opnieuw de naam Peter werd gekozen. Hij trad in de voetsporen van zijn vader als dichter en prozaïst en ook als leraar. Deze Peter Vladeracken (1571-1618) schreef onder meer het toneelspel *Tobias* ('s-Hertogenbosch 1598) en enkele gelegenheidsgedichten.⁶ In 1602 volgde hij zijn vader op als rector van de Latijnse school. Peter was lid van de *Broeders van het Gemene Leven* en hij werd priester. In 1603/04 trad hij toe tot het kapittel

van de kerk van Sint-Pietersbanden in Oirschot. Later was hij daar pastoor, tot zijn overlijden in 1618. Het jongste kind van Vladeracken en Christina Bellaerts was een meisje genaamd Anna. Zij liet op 4 juni 1635 in 's-Hertogenbosch haar testament opstellen.⁷

Christophorus Vladeracken is op 15 juli 1601 overleden. Die datum staat op zijn grafsteen in de Sint-Jan. Daarop lezen we ook dat Christina Bellaerts al op 4 december 1584 was overleden.⁸

Portretten

De Bossche familie Vladeracken is op zeker moment uitgestorven in de lijn van de tweede zoon van Christophorus Vladeracken, de al genoemde Arnout Vladeracken. Diens nalatenschap kwam in handen van de Bossche commies ter secretarie (en vanaf 1857 stadsarchivaris) R.A. van Zuylen die zelf een afstammeling was van de Vladerackens: zijn voorvader Willem van Zuylen was getrouwd geweest met Christina, een dochter van Arnout. In 1846 bood Van Zuylen een aantal familiestukken te koop aan. Gerard Pieter van Vladeracken in Alkmaar wilde deze documenten en objecten graag hebben want de Alkmaarse burgemeestersfamilie Vladeracken meende een afsplitsing te zijn van de Vladerackens uit Geffen. Er zijn echter meerdere families die de naam Vladeracken gedragen hebben waarbij de oorsprong niet altijd duidelijk is. Naar nu blijkt is er wel een band met 's-Hertogenbosch. De stamvader van de Alkmaarse familie Vladeracken was de uit 's-Hertogenbosch afkomstige Anthonis Adriaensz van Vladeracken (1520-1599). In 1552 woonde hij in Amsterdam en daarna in Alkmaar. Of hij familie is geweest van Christophorus Vladeracken is niet bekend.⁹

De Bossche archivalia werden in 1847 door Van Zuylen aan de Alkmaarse tak verkocht. Hierbij hoorden ook twee kleine portretjes voorstellende Christoffel Vladeracken en Christina Bellaerts (afb. 2 en 3).¹⁰ Die zijn op paneel en elk meet 13,2 x 11,8 cm. Tot heden bleef onopgemerkt dat het portret van Christina Bellaerts het jaartal 1579 draagt met ook nog de leeftijd-aanduiding 57. Zij was dus in 1522 geboren. Het portret van Vladeracken diende als voorbeeld voor de litho die in 1850 vervaardigd is (afb. 4).¹¹

Onlangs zijn er twee vrijwel identieke portretten van Vladeracken en zijn vrouw opgedoken (afb. 5 en 6).¹² Ze konden uit particulier bezit door het Noordbrabants Museum worden aangekocht en zijn daarna gerestaureerd door Michel van de Laar in 's-Hertogenbosch. Deze portretten zijn met 14,3 x 11,5 cm iets groter dan de portretjes in Alkmaar. Ze staan afgebeeld in de tentoonstellingscatalogus *In Busco-*

Afb. 5. Christophorus Vladeracken, olieverf op paneel. Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch. (Foto: Ton van der Vorst, 's-Hertogenbosch)

ducis (Bijdragen, 1990, p. 524), waarbij echter werd aangenomen dat het de Alkmaarse portretten betrof.¹³ De verwisseling is begrijpelijk omdat er niet snel gedacht wordt aan twee identieke combinaties. Bovendien lijken de portretten bijzonder sterk op elkaar.

Conclusie

De gang van zaken kan waarschijnlijk als volgt worden gereconstrueerd. In opdracht van Christophorus Vladeracken heeft een ons onbekende schilder de portretten gemaakt van hem en zijn echtgenote. Er is wel wat verschil in kwaliteit tussen beide stukken. Het mansportret is zeer gedetailleerd gedaan, terwijl het portret van de vrouw breder en minder verfijnd is geschilderd. De kostuums zijn volgens de mode uit de periode 1560-1585 en dat sluit aan

Afb. 6. Christina Bellaerts, olieverf op paneel, 1579. Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch. (Foto: Ton van der Vorst, 's-Hertogenbosch)

bij de datering van 1579 op het vrouwenportret. Het was gebruikelijk dat de originele portretten werden geërfd door de oudste of langstlevende zoon. Voor de andere broers en zussen konden replieken (herhalingen) worden gemaakt, soms door dezelfde schilder, maar mogelijk ook door een ander. Een set portretten van Christophorus Vladeracken en Christina Bellaerts uit de nalatenschap van de erfgenamen van hun zoon Arnout (de Bossche Vladerackens) is dus in 1847 in Alkmaar terechtgekomen, terwijl een andere set sinds kort is teruggekeerd naar 's-Hertogenbosch, de stad waar de geleerde humanistische schrijver en rector zo'n belangrijke rol heeft gespeeld.

* Met dank aan Harry de Raad van het Regionaal Archief te Alkmaar.

Noten

- 1 De biografische gegevens over de familie Vladeracken zijn ontleend aan *Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek*, deel 4 (Leiden 1918), kol. 1393; en deel 9 (Leiden 1933), kol. 1214. Zie voorts de notities van M.A. Nauwelaerts in *Latijnse school en onderwijs te 's-Hertogenbosch tot 1629* (Tilburg 1974), p. 157-162 en in het *Nationaal Biografisch Woordenboek*, deel 8 (Brussel 1979), kol. 856-861. Voorts Gilbert Tournoy, 'Het Humanisme te 's-Hertogenbosch', in: A.M. Koldewey (red.), *In Buscoducis, Bijdragen* ('s-Gravenhage 1990) p. 524-531.
- 2 Georgius Macropedius (alias Joris van Lanckvelt) wordt met Guilielmus Gnapheus (1493-1568) en Cornelius Schonaeus (1540-1611) gerekend tot de belangrijkste schrijvers van Latijnse toneelstukken in de zestiende eeuw; J. Bloemendal, *Spiegel van het dagelijks leven? Latijnse school en toneel in de noordelijke Nederlanden in de zestiende en zeventiende eeuw* (Hilversum 2003), p. 49 e.v. Voor leven en werk van Macropedius zie recentelijk H. Giebels en F. Slits, *Georgius Macropedius 1487-1558, Leven en werken van een Brabantse humanist* (Tilburg 2005).
- 3 Deze *Apotheosis* is met de Latijnse tekst en een Nederlandse vertaling op CD-rom verschenen bij de biografie van Macropedius door Giebels en Slits. Voor een overzicht van het literaire werk van Vladeracken, zie M.A. Nauwelaerts, 'Het letterkundig werk van de Nederlandse humanist Christophorus Vladeraccus (1524-1601), Een bibliographische bijdrage', in: *Folium 1* (1951), p. 6-11.
- 4 Zie Nauwelaerts, *Latijnse school*, en P.Th.J. Kuijer, '*s-Hertogenbosch, stad in het hertogdom Brabant ca. 1185-1629* (Zwolle/'s-Hertogenbosch 2000), p. 236-240.
- 5 De akte van aanstelling door Albrecht en Isabella, hertogen van Brabant, van Arnout Vladeracken als kwartierschout van Maasland gedateerd 30 juli 1599, wordt bewaard in het Regionaal Archief te Alkmaar: Familiearchief Van Vladeracken, inv.nr. 8.
- 6 M. Verweij (ed.), *Petrus Vladeraccus, Tobias (1598)* (Leuven 2001); M. Verweij, 'De 'gelukwens' van Petrus Vladeraccus, De Bossche stadsraad geprezen', in: Koldewey, *In Buscoducis, Bijdragen* ('s-Gravenhage 1990), p. 385-386.
- 7 Familiearchief Van Vladeracken, inv.nr. 11.
- 8 Voor een afbeelding van de grafsteen, zie C.F.Xav. Smits, *De grafzerken in de kathedrale Sint Janskerk van 's-Hertogenbosch* ('s-Hertogenbosch 1912), p. 20.
- 9 W.A. Fasel, 'De Alkmaarse tak van het geslacht Van Vladeracken', in: *Alkmaars Jaarboekje* 1971, p. 105-121. Ook R.A. van Zuylen], 'Christophorus van Vladeracken', in: *Noordbrabant, Wetenschappelijk Tijdschrift 1* (1853), p. 191-199, heeft zich over deze kwestie gebogen. Hij meende dat Christophorus Vladeracken, als buitenechtelijk kind, een halfbroer was van jonkheer Jan Vladeracken, heer van Geffen, en jonkheer Nicolaas Vladeracken, schepen in 's-Hertogenbosch. Beiden waren trouwe aanhangers van Willem van Oranje en zij besloten tijdens de troebelen van de Tachtigjarige Oorlog in 1579 uit te wijken naar Holland. Matthijs Vladeracken, zoon van Jan, zou daar de stamvader van het Alkmaarse geslacht zijn geweest.
- 10 Voor de geschiedenis van deze verkoop, zie A. Fasel, 'Archief en inventarisatie', *Inventaris van het familiearchief van Vladeracken* (ms.), p. 8. De portretten staan vermeld onder nummer 125. Het familiearchief Van Vladeracken werd in 1946 aan het Alkmaarse archief geschonken. Het portret van Vladeracken werd gepubliceerd door Fasel in het *Alkmaars Jaarboekje* 1971, p. 112, afb. 25. G.C.M. van Dijk vermeldde de Alkmaarse portretten in de catalogus *Geletterd 's-Hertogenbosch 1500-1650*, Bibliotheek Provinciaal Genootschap ('s-Hertogenbosch 1977), p. 15, nr. 38. Het Alkmaarse portret van Vladeracken staat ook afgebeeld in de biografie van Macropedius door Giebels en Slits, p. 320.
- 11 De litho werd vervaardigd voor de *Almanak voor de provincie Noord-Brabant van 1850*, zie *Inventaris van het familiearchief van Vladeracken*, nr. 13.
- 12 Deze portretten worden genoemd door Nauwelaerts in het *Nationaal Biografisch Woordenboek*, deel 8 (Brussel 1979), kol. 857. De laatste eigenaren – oorspronkelijk afkomstig uit Vught – zijn voor zover bekend op geen enkele wijze verwant aan de Vladerackens.
- 13 Koldewey in *In Buscoducis, Bijdragen* ('s-Gravenhage 1990), p. 363. Nochtans heeft Fasel in het *Alkmaars Jaarboekje* 1971, p. 113, gewezen op het bestaan van twee verschillende sets. Hij kende een fotokopie van het portret van Vladeracken uit de bibliotheek van het Provinciaal Genootschap van Noord-Brabant.

Bij Moers taal:
Het carnavalsfeest in het
Casino in 1924 trok blijk-
baar geen 'volle zaal'.
(Foto: Stadsarchief, collec-
tie Jan van de Mortel)

